

Міністерство освіти і науки України

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра української мови та літератури

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІТИКИ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти _____ **магістр** _____

(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта (українська мова та література)

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізації _____

Слов'янськ – 2016р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ української мови та літератури

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Горбачук Д.В., к. філол. н., доцент кафедри української мови та літератури;

Сегін Л.В., к. філол. н., доцент кафедри української мови та літератури.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Маторіна Н.М., к. філол. н., доцент кафедри германської та слов'янської філології.

Глущенко В.А., д. філол. н., професор кафедри германської та слов'янської філології;

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

« 17 » _____ лютого _____ 2016 р.

протокол № 2

Проректор з науково-педагогічної
роботи _____

С.О.Чайченко

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістр з «014 Середня освіта (українська мова та література)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фонетичний, морфемний, словотвірний, морфологічний та синтаксичний рівні літературної української мови. Курс забезпечує наукове розуміння актуальних проблем лінгвістики на сучасному етапі розвитку української мовознавчої науки.

Міждисциплінарні зв'язки: загальне мовознавство, сучасна українська літературна мова, історія українського мовознавства, історія української літературної мови.

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Проблемні аспекти вивчення фонетики та фонології.
2. Проблемні аспекти вивчення лексикології та фразеології сучасної української літературної мови.
3. Проблемні аспекти вивчення граматики сучасної української літературної мови.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики» є дати поглиблений аналіз теоретичних питань з усіх розділів науки про мову (фонетики, фонології, орфоєпії, графіки, орфографії, лексикології, фразеології, морфології та синтаксису).

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики» є

1) поглиблене засвоєння науково-термінологічного апарату курсу «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики», зміст і обсяг яких зазнав переосмислення за останні десятиліття;

2) розуміння загальних та специфічних лінгвістичних категорій, як-от: фонема, графема, алограф, лексема, фразеологізм, лексико-граматична категорія, комунікативна одиниця мови;

3) усвідомлення особливостей формування, типології системних й асистемних відношень серед лінгвістичних одиниць сучасної української літературної мови.

1.3. За результатами вивчення дисципліни «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики» у здобувачів повинні бути сформовані такі компетенції:

загальні:

– базові уявлення про лінгвістичні методи дослідження, розуміння загальнонаукових термінів та понять;

– володіння методами дослідження та аналізу лінгвістичних понять та закономірностей;

– знання системи української мови та закономірностей її функціонування;

– здатність реалізувати отримані знання в професійній діяльності на практиці;

– здатність використовувати теоретичні знання лінгвістичних дисциплін для вирішення практичних завдань;

– сенситивність до можливостей адаптації матеріалу відповідно до умов загальноосвітніх навчальних закладів;

– уміння застосовувати різні методичні ситуації в залежності від навчального контексту.

спеціальні:

- здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі філології;
- здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички в галузі філології та методики викладання української мови;
- здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теоретичних філологічних дисциплін;
- здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі філологічних наук;
- здатність поєднувати практичну і професійно-педагогічну цілі з реалізацією виховної загальноосвітньої та розвиваючої функції;
- здатність та готовність реалізувати одержану підготовку в своїй майбутній діяльності;
- здатність володіти навичками роботи з комп'ютером на рівні користувача, використовувати інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 90 години / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Проблемні аспекти вивчення фонетики та фонології

1.1. Фонетичні та фонологічні аспекти сучасної лінгвістики; проблема дефініції фонему у вітчизняному та світовому мовознавстві; функції фонему; проблема дефініції звука в руслі експериментально-фонетичних досліджень; розвиток поглядів на систему голосних і приголосних фонем сучасної української мови.

1.2. Проблемні аспекти визначення складу як мінімальної вимовної одиниці за; національна значущість складу як фонологічної одиниці; проблема визначення фонетичних та орфографічних складів у науковому та шкільному курсі сучасної української літературної мови.

1.3. Тенденції формування й розвитку вимовних норм української літературної мови: причини відхилень від орфоепічних норм; проблемні аспекти вимови голосних і приголосних; проблемні аспекти евфонічних чергувань голосних і приголосних

1.4. Проблемні аспекти у визначенні суперсегментних одиниць фонетичної системи мови: словесний наголос та його особливості; розміщення словесних наголосів у сучасній українській літературній мові і проблеми норми; варіативне наголошення слів.

1.5. Проблемні аспекти графічних знаків, що використовуються в українському письмі; проблемні аспекти у вивченні співвідношення між буквами алфавіту й звуками та фонемами української літературної мови.

1.6. Проблемні аспекти в обґрунтуванні поняття орфограми та її типів; тенденції й закономірності сучасного українського правопису.

Змістовий модуль 2. Проблемні аспекти вивчення лексикології та фразеології сучасної української літературної мови

2.1. Питання про типи лексичного значення слова в науковому та шкільному курсі мови; проблеми у визначенні прямого (номінативного, вільного, незв'язаного, первинного) та переносних (номінативно-вивідних, похідних, вторинних) значень слова (за А.П. Грищенком та М.А. Жовтобрюхом); проблеми розвитку лексичного значення слова.

2.2. Проблеми визначення фразеологізму в україністиці: ознаки фразеологізму; проблеми класифікації фразеологічних одиниць.

Змістовий модуль 3. Проблемні аспекти вивчення граматики сучасної української літературної мови.

3.1. Прагматичний аспект граматичних категорій іменника; проблемні аспекти визначення відмін та груп іменника; проблемні аспекти визначення груп прикметника; граматична характеристика дієприкметника і його місце в системі частин мови; проблемні питання частиномовного статусу службових слів.

3.2. Будова слова, словотвір: проблемні аспекти.

3.3. Проблема визначення видів підрядних зв'язків у словосполученні (узгодження, прилягання, керування); проблемні аспекти у визначенні односкладних та двоскладних (неповних) речень; синтаксичні функції вокатива й так зване звертання.

3. Рекомендована література

1. Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження. Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 100-річчю від дня народження професора Іларіона Іларіонович Слинька, 28 листопада 2012 р.: [програма, матеріали та тези доп.] / Ін-т укр. мови НАН України, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Філол. ф-т, Каф. сучас. укр. мови, Каф. історії та культури укр. мови. – Чернівці: Рута, 2012. – 223 с.

2. Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження. Міжнародні наукові читання, присвячені пам'яті доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри сучасної української мови ЧНУ Ніни Василівни Гуйванюк, 14 листопада 2014 р. / Ін-т укр. мови НАН України, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Філол. ф-т, Каф. сучас. укр. мови. – Чернівці: Рута, 2014. – 351 с.

3. Алексієнко Л.А. Морфологія сучасної української мови: [Морфологія. Словотвір. Парадигмологія]: Навч. посіб. / Людмила Алексієнко, Оксана Зубань, Ірина Козленко. – Київ: Київський університет, 2014. – 675 с.

4. Балко М.В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови: Монографія / М. В. Балко. – Дніпропетровськ: Свідлер А.Л., 2014. – 349 с.

5. Валюх З.О. Словотвірна парадигма іменника в українській мові: Монографія / З.О.Валюх. – Київ-Полтава: АСМІ, 2005. – 356 с.

6. Гливінська Л. Теоретична фонетика в тестах / Л.Гливінська // Дивослово (Українська мова і література в навчальних закладах). – 2011. – № 11. – С. 31-32.

7. Глуховцева К.Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / К. Д. Глуховцева. – Луганськ: [б.в.], 2008. – 260 с.

8. Ковальчук С. Б. Труднощі переносу слів / С.Б. Ковальчук // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 1. – С. 27-32.

9. Козачук Г.О. Фонетика сучасної української літературної мови : Навч. посіб. / Г.О.Козачук, І.В.Воловенко, Ю.С.Макарець. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – 137 с.

10. Кочан І. М. Сучасна українська мова: оновлення лексичного складу / І.М.Кочан // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 19/21. – С. 9-12.

11. Піскунов О. В. Фонетичний закон і аналогія в українському мовознавстві кінця ХІХ ст. – 30-х рр. ХХ ст. / О.В.Піскунов // Актуальні питання сучасної науки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Слов'янськ, 22-24 квіт. 2014 р.). – Вип. 6. Слов'янськ, 2014. – С. 368-370.

12. Ужченко В.Д. Актуальні питання розвитку української мови: Посібник для магістрів: Вступ. Лексикологія. Фразеологія / В.Д.Ужченко. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 148 с.

13. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посібник / В.Д.Ужченко, Д.В.Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с.

14. Шеремета, Н.П. Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія: навч.-метод. комплекс: навч. посібник / Н.П.Шеремета, Б.О.Коваленко. – Кам'янець-Подільський: [б.в.], 2007. – 128 с.

15. Ющук І. П. Якщо ти українець, то чому соромишся української мови, однієї з найрозвиненіших і найспівучіших мов світу? / Іван Ющук; [передм. П.М.Мовчана]. – Київ: Просвіта, 2015. – 41 с.

Допоміжна

1. Голярич М. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / М. Голянич, Р. Стефурак, І. Бабій; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Ін-т філол., Каф. укр. мови. – Івано-Франківськ: Сімик, 2011. – 272 с.

2. Орфографічний словник української мови: Близько 155 000 слів / Уклад.: В.В. Чумак та ін.; Відп. ред. В.М. Русанівський. – 4-е вид., переробл. і доповн. – К.: Довіра, 2005. – 1069 с.

3. Орфоепічний словник української мови: У 2 т. / М.М. Пещак, В.М. Русанівський, Н.М. Сологуб, В.В. Чумак, Г.М. Ярун. – К.: Довіра, 2000–2003. – Т.1. – 955 с.; Т.2 – 918 с.

4. Українська літературна вимова і наголос. Словник-довідник / Уклад.: І.Р.Вихованець, С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, Г.Х. Щербатюк. – К.: Наук. думка, 1973. – 724 с.

5. Українська мова. Енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид.; випр. і доп. – К.: Укр. енцикл., 2005. – 824 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Усне опитування, виконання тестових завдань, реферат, презентації, доповіді, аналіз науково-літературних джерел.